

Några tankar och bilder från Israel

2009 fattade maken och jag ett impulsivt beslut att följa med det lilla resebolaget Sturesor till Jerusalem under hösten. Maken hade rest en del men mitt tidigare resande var ytterst begränsat och att få resa till Israel kändes mycket spännande.

Här kommer några egna tankar tillsammans med passande bilder.

Notre Dame de Sion

Vi bodde på ett klostergästhem som heter Notre Dame de Sion och ligger på en höjd i Ein Kerem i utkanten av Jerusalem. Det var mörkt när vi kom fram till klostermurens port med våra väskor.

Efter inkvartering i fräscha enkla rum med tjocka vitkalkade väggar, gick vi tillsammans med några reskamrater ner till byn där vi köpte varsin mugg med nypressad juice av granatäpple och grape. Att på morgonen ha tagit sig till Arlanda i snöblask och på kvällen få njuta av riktigt färsk juice och känna en varm bris av blomdoft, var en nära euforisk känsla.

Den första morgonen var det spännande att dra undan gardinerna för att se var vi befann oss. Nedanför oss låg en dal och på andra sidan ytterligare kullar. Där tronade det då nya Hadassah-sjukhuset och en bit därifrån låg en kyrka som såg ut som ett sagoslott med sina tinnar och torn med guldkupoler.

Jag gick ut i det tidiga morgonljuset med min kamera och njöt av en annorlunda växtlighet även om jag kände igen bougainvillea, hibiskus, aloekaktus och pelargonier. Där var palmer som jag bara sett i krukor och träd som vid sin fot hade mandlar som ramlat ner från dess grenar (så mandlar växer alltså på träd och inte i påse!) Det var olivträd och träd med antingen lime eller omogna citroner. Det luktade annorlunda. Något omkring mig luktade champinjoner.

Jag följde en stig ner till kyrkogården som låg i ett hörn av den kringmurade trädgården. Intill en av gravarna stod en stor vit Maria-staty men annars var gravarna enkla. På gravarna låg små stenar där en del hade text eller var målade. Det var stilla och fridfullt.

Jag satte mig på en stenbänk och lät tankarna röra sig fritt kring det jag såg och upplevde. Efter en stund blev jag uppmärksam på motorljudet från vägen nere i dalen och påmindes om det irriterande ljudet från motorvägen där hemma – ljud som det inte går att komma undan så länge jag har hörseln i behåll och bor på samma plats. Men här, i denna lilla kyrkogård i Notre Dame de Sion, slog mig tanken att jag har ett val på vad jag vill lyssna till. Världens buller och larm kommer att finnas så länge jag är på denna jord – men det kommer också stillheten och närheten till Gud att vara. Det är jag som väljer till vilket jag riktar min uppmärksamhet.

Högre upp i trädgården fanns en fin utsiktsplats över dalen och kullarna och man kunde se grupper av ljusa hus efter de gröna sluttningarna. De flesta husen i och kring Jerusalem är byggda av varmt ljusbeige sten. Det ger ett vackert och harmoniskt intryck.

I en annan del av trädgården ligger ett större hus som innehåller bland annat ett litet kyrkorum där vi hade morgonsamlingar samt en matsal där vi hämtade vår frukost som vi sedan satt ute och åt.

Yad Vashem

Yad Vashem grundades 1953 genom en lag stiftad av det israeliska parlamentet, Knesset. Ordet kommer från (Jesaja 56:5) där det står: *"De skall i mitt hus, inom mina murar, få ett namn, ett äreminne ["Yad Vashem"] ... ett evigt, oförgämligt namn skall jag ge dem."*

Yad Vashem ligger på Åminnelseberget i Jerusalem och består av ett vidsträckt trädklätt område med gångvägar som leder till muséer, utställningar, arkiv, monument, skulpturer och minnesmärken.

Yad Vashem har till uppgift att dokumentera det judiska folkets historia under Förintelsen samt bevara detta till kommande generationer. Dess arkiv har de största och mest omfattande samlingarna med förintelserelaterat material i världen. Arkivet innehöll då (2009) ungefär 62 miljoner dokument samt mer än 300 000 fotografier och tusentals videofilmer med vittnesmål från överlevande.

Vi gick mellan de olika rummen och en del fruktansvärda bilder kände jag igen från andra sammanhang kring förintelsen och andra världskriget – men bilderna blev mycket mer verkliga och angelägna här i Jerusalem.

Vi fick inte ta kort inne i byggnaden men mitt huvud tog en bild: i ett av rummen var en stor rektangulär glasskiva på golvet. Under den låg mängder av slitna och enkla skor från förintelsens offer.

De som burit dem fick sina liv bestulna på ett omänskligt och vidrigt sätt. På och kring denna glasskiva satt eller stod unga israeler i bruna uniformer och lyssnade på sin guide (på bilden intill sitter de utanför byggnaderna)

Jag såg de slitna skorna under sitt glas och samtidigt kängorna på dessa unga israeler. Kontrasten och dess innebörd, gjorde starkt intryck på mig. De nötta

skorna tillhörde ett folk utan land men här fanns en ny generation med ett hemland som de också har rätt och möjlighet att försvara.

Namnhallen, ett runt rum med svarta pärmar från golv till tak – flera meter högt, är det rum som har till uppgift att bevara minnet av Förintelsens judiska offer, var och en med sin unika identitet. Vittnesblad, ett slags symboliska gravstenar, minner om miljoner mördades namn och livshistorier. Dessa blad har fyllts i av överlevande familjemedlemmar, vänner eller bekanta till offren.

Ännu idag samlar Namnhallen in namn på Förintelsens offer och i skrivande stund innehåller dess databas mer än 3,2 miljoner namn som samlats in från ungefär två miljoner Vittnesblad och andra listor. Att någon kan förneka att detta verkligen har hänt är svårt att förstå.

Mitt i ett underjordiskt rum brann ett ensamt ljus som reflekterades i många speglar som gav illusionen av en stjärnbeströdd himmel i det annars mörka rummet. En röst läste varligt upp namn och ålder på dessa 1½ miljon barn som dog under förintelsen. Det tar ett år att läsa upp alla namn! Utanför stod avhuggna pelare som symboler över alla de liv som inte fick nå sin fulla längd.

Var fanns Gud när allt detta hände? Och hur kunde han tillåta ..? Frågorna kan bli många och hätska. Men människor är inga marionetter i Guds hand som bara gör det som är gott. Ondskan kan bli hur djup och hemsk som helst om, eller när, människor väljer att släppa lös den. Det är människor som blir verktyg för ondska – inte Gud.

När jag ser bilder från utrotningssläger där traktorskoppor föser ner nakna utmärglade kroppar i massgravar är det svårt att förstå att de män och kvinnor som låg bakom Förintelsen också hade familjer och ett socialt umgänge där de kanhända var både trevliga och omtyckta. Det är skrämmande vad uttrycket "vi-och-dom" kan bli i sin förlängning. När "vi" är vi som **är** rätt och **har** rätt och "dom" är dom som är något helt annat och knappast har rätt till existens.

Det onda och bestialiska i människor varken började eller försvann med Hitler. Det fick ovanligt stora proportioner och det skedde med både precision och dokumentation. Men mycket ondska sker även i det dolda och kommer kanhända aldrig fram. Men Gud vet!

Ett fridfullt Jerusalem

Under vår resa var vi mest i och kring Jerusalem – visst fanns det beväpnade soldater men vår upplevelse stod i stark kontrast mot mediernas bild.

I de judiska affärskvarteren i det moderna Jerusalem gick vi en eftermiddag på egen hand utan vår reseledare. Vid det här laget hade vi lärt oss hur vi skulle få tag på en taxi och komma tillbaka till Notre Dame de Sion. Det var trevligt att gå där och strosa – lugnt och fint och mysigt. Vi hittade en uteservering där man kunde välja bland mängder av bakverk. Vi gick ut och in i butiker och jag försökte fungera som tolk för några av våra resevänner. Alla vi mötte var goa och glada.

Intill en bred gågata stod en yngre man med kippa på huvudet och skruvlockar. Han berättade att han samlade in pengar till ett barnhem och visade bilder. Jag gav en del och förklarade att jag var så förundrad över den glädje jag mötte omkring – att det inte riktigt var vad jag förväntat. Han sa att det redan i de gamla heliga skrifterna stod om vikten av glädje och hur mycket gott det gör i en människa och att glädjen var det som höll dem uppe.

En bit därifrån satt en kraftig man under ett träd mellan raderna av upplysta butiker. Han spelade Sweet Georgia Brown, en gammal amerikansk låt, på banjo. Ett par ungdomar buggade medan mindre barn satt eller låg och tittade på. Ingen verkade ha bråttom. Att man bildligt talat befann sig på

minerad mark fanns det inga som helst tecken på. Ja ett tecken kanske som inte passade in i friden, var att jag blev stoppad av en soldat när vi skulle in på apoteket. Han ville titta i min ryggsäck och det var inget mer med det.

Via Dolorosa och Gravkyrkan

I Israel finns många kyrkor som rests som monument över bibliska platser och händelser. Framgrävd under befintliga hus och gator finns en öppen plats med sliten gatsten som anses vara platsen där Jesus hänades och gisslades tills kroppen var som ett stort öppet sår. Där började vi vår vandring.

Längs Via Dolorosa finns små kyrkor, minnesmärken eller stationer, som till exempel platsen där Simon

från Syrene började bära korset. På ett annat ställe fanns en stor väggmålning med gråtande änglar bakom en Jesusgestalt som bar sitt kors.

Sture, vår guide och reseledare, höll upp ett vitt papper så att vi skulle kunna se honom i trängseln längs Via Dolorosa. Längre fram längs gatan höll en man upp ett rutigt tygstycke av samma skäl.

Vi rörde oss sakta förbi trånga gränder och arabiska basarer som lockade med sina varor. Här har

affärsmän Jesu lidande och död som födkrok. Det var en märklig vandring med blandade känslor – fjärran ifrån Jesus och hur han gick den.

Den mest besökta utav alla dessa kyrkor och minnesmärken längs Via Dolorosa är Den heliga gravens kyrka som anses vara platsen för korsfästelsen; sista smörjelsen och graven. Allt inrymt i samma stora och märkliga rum.

Längs Via Dolorosa samt i och utanför Gravkyrkan fanns människor från olika folkslag och länder. De flesta rörde sig i grupper och kunde urskiljas genom färgen på flaggan, huden, kepsarna eller klädedräkten.

Gravkyrkan, som är det slutliga målet längs Via Dolorosa, var som sagt en märklig plats. Inne i kyrkan köade människor för att krypa in under något som påminde om ett bord för att sedan sticka ner handen i ett hål och känna klippan där Jesu kors sägs ha stått. Runt omkring var mycket tingel-tangel och någon sorts präst i sin mundering höll ordning på kön och skyndade på det hela.

I en annan del av kyrkan knäböjde gråtande (fr a kvinnor) vid en stor rektangulär liggande sten som sades vara den plats där Jesu kropp sveptes. En annan kö gick till en mörk, fönsterlös koloss där graven sägs finnas. Utanför tände folk smala ljus som de dröjde vid en stund i bön. I en större sal var det bara några få personer så vår grupp passade på att be och sjunga lovsång – men sådant fick man inte göra så vi blev utkörda därifrån.

Visst respekterar jag andras sätt att utöva sin tro eller att hedra Jesus – men jag undrar över hur mycket som berodde på den mänskligt känslotyrdade själen och hur mycket som var Guds Ande och helig närvaro. Personligen kände jag inte mycket av det senare och jag blev ledsen över att se dessa långtande människor bland allt religiöst krimskrams utan andligt liv. Men vem är jag att veta hur de upplevde det hela!?

Västra muren/Klagomuren

Framför Klagomuren är en stor öppen plats och första dagen i Jerusalems gamla stadsdel kunde vi bara se ner på klagomuren från trapporna och gränderna ovanför. Men vid nästa besök gick det bättre och då var det heller inte lika mycket folk.

En mindre del av klagomuren är för kvinnor och jag gick fram mot den utan någon speciell förväntan. Det kändes bara överkligt att vara där. Jag sträckte mina händer mot den ljusa muren och det var en mycket stark känsla när jag rörde vid den. Den Guds närvaro som jag saknat på andra ställen som vi besökt fanns i övermått här vid muren. Det kändes fysiskt som om ström gick genom kroppen och jag började gråta utan någon egentlig orsak. Det var en känsla som var blandad av helig närvaro och överklighet. Denna mur med sina instoppade bönelappar i springorna. Sten nött av många händer och kvinnor som satt och stod vid muren och grät och bad. Alla ljud av röster och klagan som hörts så väl tidigare hördes inte längre, trots att de måste ha hörts ännu mer om jag lyssnat efter dem – men allt blev så stilla. Klagomuren gav en reaktion som det inte går att suggerera fram – jag hade inte några speciella förväntningar så där spökade inte min mänskliga själ¹.

Jag skrev en bönelapp och klämde in den i en springa tillsammans med många andra små pappersbitar. Någon har sagt att dessa små bönelappar plockas bort två gånger per år med hjälp av ett träredskap (inte metall eftersom metall har med krig att göra). Det visar på stor respekt för de böner och öden som lapparna representerar.

Davidson Center

Västra muren är lång men det är bara en del av den som används som bönemur. Det är det närmaste judarna kan komma den plats där templet en gång stod. Ovanför på tempelplatsen står den muslimska klippmoskén med sin guldkupol.

Intill muren finns Davidson Center, en arkeologisk utgrävning som är mycket intressant. Medan vår israeliske guide berättade så hördes en hetsig röst från moskéns högtalare. Muslimerna hade sin fredagsbön. Guiden förklarade att mannen med rösten ännu inte hade eldat upp sig så mycket som han ibland kan göra för att sen hetsa sina anhängare att gå ut och kasta sten på judarna som står nedanför och ber.

Jag tror att det ska till ett gudomligt mirakel för att ena muslimer och judar. Läran går däremot inte att förena eftersom det inte är samma gud som tillbeds. Då är det lättare med judendom och kristendom – två förbund som är instiftade av en och samma Gud. Det gamla och det nya. Det är väl just detta som arkeologiska utgrävningar kan bidra starkt till – att gräva fram en historik som rätar ut många av nutidens frågetecken.

¹ Även nu, när jag många år senare redigerar denna text, så rann tårarna så mycket att jag fick göra ett uppehåll med skrivandet. När jag senare läst igenom hela texten igen för att bättra på den – hände samma sak vid samma textställe. Det är skillnad på platser där Guds Ande är närvarande och där den inte är det. Då kan till och med minnet av den platsen beröra.